

ADRODDIAD BLYNYDDOL CRAFFU 2022/23

Rhagair

Bu'n flwyddyn brysur, gydag aelodau profiadol yn dychwelyd yn dilyn Etholiad Mai 2022 ynghyd â nifer o aelodau newydd yn cael eu hethol. Cymerwyd y cyfle yng ngweithdai blynyddol y Pwyllgorau Craffu i aelodau'r pwyllgorau unigol i ymgyswddo gyda rôl craffu a sut gall aelodau craffu ychwanegu gwerth.

Mae'r adroddiad yma yn crynhoi'r gwaith craffu a gyflawnwyd yn ystod y flwyddyn, gan ganolbwyntio ar y prif waith craffu ac ymhelaethu ar eitemau a graffwyd mewn cyfarfodydd ffurfiol o'r Pwyllgorau Craffu.

Gellir gweld rhestr o'r holl eitemau a graffwyd mewn cyfarfodydd ffurfiol yn ystod y flwyddyn mewn atodiad i'r adroddiad yma.

Cynhaliodd Archwilio Cymru adolygiad o effeithiolrwydd craffu yn ystod Chwefror 2023 - Ebrill 2023. Bu iddynt edrych ar ein trefniadau craffu gyda'r adolygiad yn gofyn y cwestiwn: 'A oes gan y Cyngor drefniadau effeithiol ar gyfer craffu mewn pwyllgorau cyhoeddus?'. Rydym yn disgwyl yn eiddgar am ganfyddiadau'r adolygiad a byddwn yn eu defnyddio i wella ein swyddogaeth craffu.

Mae craffu fwyaf effeithiol pan fo aelodau yn gweithio fel tîm. Hoffwn ddiolch i fy nghyd-gadeiryddion ac is-gadeiryddion a'r holl aelodau craffu am eu gwaith a'u hymroddiad yn ystod y flwyddyn. Mae ein diolch yn fawr hefyd i drigolion Gwynedd, Aelodau Cabinet, asiantaethau eraill a swyddogion perthnasol sy'n ein cefnogi i geisio sicrhau cyrraedd ein nod.

Cynghorydd Beth Lawton,
Cadeirydd y Fforwm Craffu

Cynnwys

Pwyllgorau Craffu	3
Gweithdai Craffu	4
Fforwm Craffu	5 - 6
Eitemau Craffu	7 - 11
Blaengraffu	12
Ymchwiliad Craffu	13
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	13
Herio Perfformiad	14
Ffeithiau am Graffu yng Ngwynedd yn 2022/23	15

Atodiad

Rhestr o'r holl eitemau a graffwyd mewn cyfarfodydd ffurfiol yn ystod y flwyddyn	16 - 17
--	---------

Pwyllgorau Craffu

Mae tri phwyllgor craffu yng Ngwynedd:

- Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi
- Pwyllgor Craffu Cymunedau
- Pwyllgor Craffu Gofal

Yn dilyn adolygiad o'r trefniadau craffu yn 2019, roedd rôl craffu materion corfforaethol gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Yn sgil dyfodiad Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 bu rhaid symud y cyfrifoldeb am graffu'r materion yma.

Cynhaliwyd trafodaeth mewn cyfarfod o'r Fforwm Craffu (cyfarfod cadeiryddion ac is-gadeiryddion craffu), lle daethpwyd i'r casgliad mai'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi fyddai'r cartref gorau wrth ystyried y pwysau gwaith cyfredol. Penderfynodd y Cyngor Llawn yn ei gyfarfod ar 23 Mehefin 2023 i symud rôl craffu materion corfforaethol i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi. Bwriedir adolygu'r trefniant yn ystod 2023/24.

Gweler isod pa feysydd gwaith mae'r gwahanol bwyllgorau yn gyfrifol am ei graffu:

Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi

Adran Addysg, Adran Economi a Chymuned, GwE, Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru, Tîm Arweinyddiaeth a Chyfreithiol, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol, Adran Gyllid, Gweithrediad Mewnol y Cyngor a Partneriaethau

Pwyllgor Craffu Cymunedau

Adran Amgylchedd, Adran Priffyrdd, Peirianeg a YGC (Ymgynghoriaeth Gwynedd), Cynllun Datblygu Lleol, Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, Trosedd ac Anrhefn a'r Cynllun Argyfwng Hinsawdd a Natur

Pwyllgor Craffu Gofal

Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd, Iechyd a'r Adran Tai ac Eiddo

Cynhaliwyd y cyfarfodydd yn aml-leoliad yn ystod 2022/23, heblaw am ddau gyfarfod a gynhaliwyd yn gyfan gwbl rithiol, sef cyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar 20 Hydref 2022 oherwydd rhesymau diogelwch a chyfarfod y Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 9 Mawrth 2023 oherwydd tywydd garw. Mae gan aelodau'r opsiwn i fynychu cyfarfodydd pwyllgorau craffu ffurfiol yn yr ystafell gyfarfod yn swyddfeydd y Cyngor neu o leoliad arall drwy ymuno ar Zoom.

Gweithdai Craffu

Cynhaliwyd gweithdai i lunio rhaglen waith ddrafft ar gyfer 2022/23 ar yr un diwrnod a chyfarfodydd cyntaf y Pwyllgorau Craffu. Ar ddechrau cyfnod cyngor newydd, rhoddwyd hyfforddiant i'r aelodau craffu o ran beth yw swyddogaeth craffu a beth y dylai ei gyflawni, pwrpas craffu yng Ngwynedd, rôl aelodau, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a sut i wneud cyfraniad effeithiol i graffu.

Pwrpas craffu yng Ngwynedd yw:

CYFRANNU AT YRRU GWELLIANT MEWN GWASANAETHAU I BOBL GWYNEDD

Gwneir hyn yn adeiladol trwy:

- Ymchwilio i bryderon am ansawdd ein gwasanaethau
- Weithredu fel Ffrind Critigol yn sicrhau fod sylw priodol yn cael ei roi i lais y dinesydd
- Adnabod ymarfer da a gwendidau
- Dal y Cabinet a'i aelodau i gyfrif
- Adolygu neu graffu penderfyniadau neu weithredoedd nad ydynt yn gyfrifoldeb y Cabinet

Cadwyd hyn mewn cof wrth flaenoriaethu eitemau i'w craffu yn ystod 2022/23.

Anfonwyd rhestr o eitemau posib i'w craffu ymlaen llaw at aelodau'r pwyllgor craffu perthnasol. Rhannwyd yr aelodau i ystafelloedd trafod er mwyn ystyried yr eitemau posib mewn grwpiau llai. Gofynnwyd i'r aelodau adnabod eu prif flaenoriaethau o'r rhestr o eitemau posib a rhoddwyd cyfle i aelodau awgrymu eitemau posib arall.

Dyma'r ffactorau a ystyriwyd wrth flaenoriaethu'r eitemau:

- ❖ A yw'r mater yn effeithio ar gyfran helaeth o'r boblogaeth?
- ❖ A yw craffu yn gallu gwneud gwahaniaeth / cael dylanwad? (Pobl / gwasanaeth / perfformiad)
- ❖ A yw'r mater yn amserol i'w graffu?
- ❖ Ydi'r mater yn flaenoriaeth i'r Cyngor?
- ❖ A ydym yn glir beth ydym yn ceisio ei wella?

Cynhaliwyd trafodaethau agored yn dilyn adrodd yn ôl o'r grwpiau gydag anghytuno o ran blaenoriaethu rhai eitemau yng Ngweithdy'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi. Daethpwyd i gonsensws ar yr eitemau yma ar sail barn y mwyafrif.

Gwahoddwyd y Penaethiaid ac Aelodau Cabinet perthnasol i ymuno i adnabod unrhyw fater oedd angen ystyriaeth yng nghyd-destun y materion a flaenoriaethwyd ac o ran amseru'r craffu.

Roedd gan bob pwyllgor rhaglen waith ddrafft ar ddiwedd y gweithdy. Manylir ar y camau nesaf o dan y pennawd 'Fforwm Craffu'.

Fforwm Craffu

Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion y Pwyllgorau Craffu yw aelodau'r Fforwm Craffu. Mae'r Fforwm yn cymryd trosolwg o holl waith craffu'r Cyngor gyda'r aelodau yn herio naill a'r llall i sicrhau fod y materion cywir yn cael eu blaenoriaethu.

Rôl y Fforwm Craffu yw:

- Cynghori ar FLAENORIAETHU eitemau i'w craffu (mwyafrif yn craffu ffurfiol gyda nifer fechan o ymchwiliadau) gan herio sail adnabod eitemau i'w craffu.
- Adnabod y dull craffu mwyaf effeithiol o fewn yr adnoddau sydd ar gael (craffu ffurfiol/ymchwiliad)
- Adnabod eitemau sydd er gwybodaeth, gan geisio osgoi defnyddio trefniadau craffu i gyflawni'r rôl rhannu gwybodaeth.
- Asesu cyfraniadau'r pwyllgorau unigol ac asesu EFFAITH y gwaith craffu, gan adolygu ein trefniadau craffu yn barhaus.

Etholwyd cadeiryddion ac is-gadeiryddion ar gyfer 2022/23 yng nghyfarfod cyntaf y pwyllgorau craffu. Dyma'r cadeiryddion ac is-gadeiryddion fesul pwyllgor:

Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi

Cynghorydd
Beth Lawton

Cynghorydd
Cai Larsen

Cynghorydd
Elin Hywel

Cynghorydd
Kim Jones

Pwyllgor Craffu Gofal

Cynghorydd
Eryl Jones-
Williams

Cynghorydd
Linda Ann
Jones

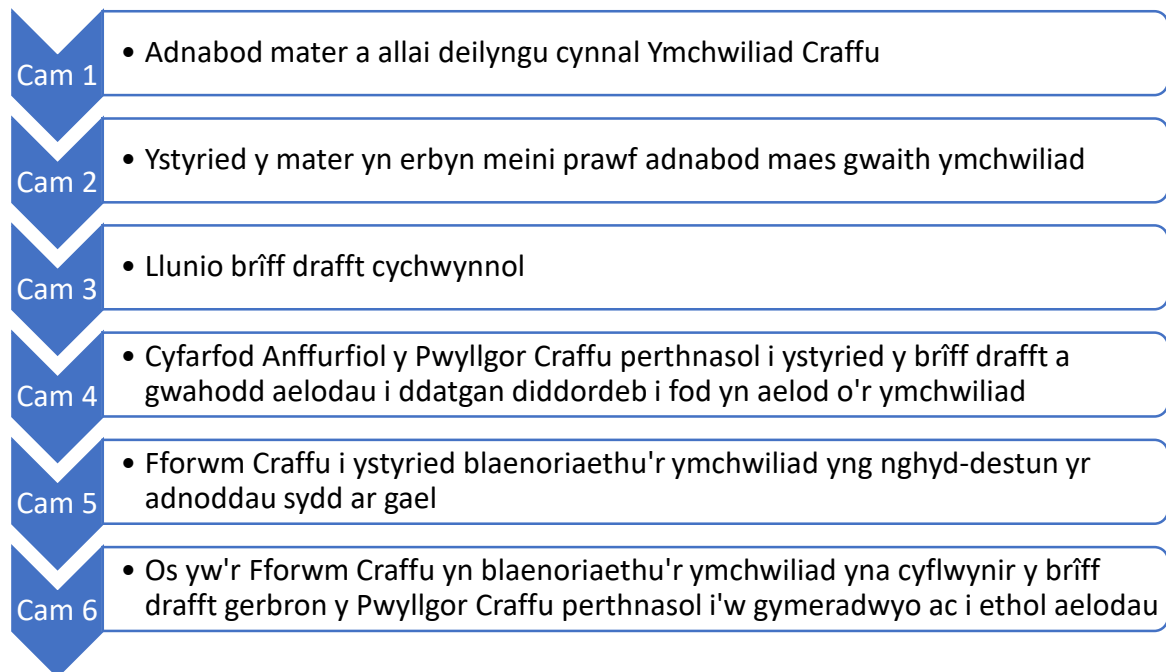
Yng nghyfarfod cyntaf y Fforwm ar 25 Gorffennaf 2022, cyflwynwyd gwybodaeth am rôl y Fforwm, trafodwyd rôl craffu yn y trefniadau hunanasesiad perfformiad, cymerwyd trosolwg o'r flaenraglen craffu drafft a rhoddwyd sylw i bryderon aelodau o ran llwyth gwaith y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi.

Wrth ystyried y flaenraglen ddrafft, gwahoddwyd y Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion i ymhelaethu ar gynnwys blaenraglen eu pwyllgor perthnasol. Cafwyd trafodaeth am yr eitemau a flaenoriaethwyd. Roedd y Fforwm yn gefnogol i'r flaenraglen craffu ac i gyflwyno rhaglen waith y Pwyllgorau unigol i'r cyfarfodydd cyntaf i'w cymeradwyo.

Yn dilyn trafod llwyth gwaith y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi yng ngoleuni'r pryderon a godwyd gan aelodau yng ngweithdy blynyddol y pwyllgor, daethpwyd i'r casgliad y dylid rhoi cyfle i weithredu'r trefniadau a'i adolygu yn amserol.

Cynhaliwyd cyd-gyfarfod o'r Fforwm a'r Cabinet ar 25 Hydref 2022 i sicrhau cyd-ddealltwriaeth o rolau gwahanol Craffu/Cabinet, rhoddwyd ystyriaeth i'r blaenraglenni gwaith a thrafodwyd trefniadau cydweithio a chyfarfodydd i'r dyfodol. Daethpwyd i'r ddealltwriaeth y dylid cynnal cyd-gyfarfod unwaith y flwyddyn a rhaglennu dau gyfarfod cyswilt fesul Aelod Cabinet / Pennaeth yn y calendr gan drefnu cyfarfodydd ychwanegol pan fo materion penodol yn codi. Roedd yn gyfarfod adeiladol ac yn gosod sylfaen ar gyfer y berthynas cyd-weithio ar gychwyn tymor y Cyngor newydd.

Yng nghyfarfod y Fforwm ar 11 Ionawr 2023, bu'r aelodau yn trafod yr adnoddau i gynnal ymchwiliadau craffu / grwpiau tasg a gorffen ynghyd â briff ar gyfer ymchwiliad craffu posib. Ar derfyn y drafodaeth, penderfynwyd bod dau ymchwiliad craffu yn cyd-redeg yn ddigonol ar hyn o bryd ac y gellid ail-asesu'r sefyllfa yn y dyfodol pe byddai angen, defnyddir meini prawf wrth adnabod/blaenoriaethu ymchwiliadau craffu ac i flaenoriaethu ymchwiliad craffu 'Ysgolion Uwchradd Categori 3 Gwynedd'. Daethpwyd i'r casgliad bod angen amlinellu'r broses o ran adnabod/blaenoriaethu ymchwiliad craffu. Dyma'r camau fydd yn cael eu dilyn:

Trafodwyd yn ogystal y flaenraglen gan ystyried os oedd y materion cywir wedi eu blaenoriaethu ac edrych yn ôl ar y materion a graffwyd yn y cyfarfodydd pwyllgor. Rhoddwyd ystyriaeth i friff yr adolygiad o effeithiolrwydd craffu gan Archwilio Cymru a rôl Cadeiryddion Craffu yng ngweithdrefnau'r Cynllun Deisebau.

Eitemau Craffu

Dyma wybodaeth am rai o'r eitemau a graffwyd yng nghyfarfodydd y Pwyllgorau Craffu yn ystod 2022/23. Mae pwyslais ar graffu yn ychwanegu gwerth yng Ngwynedd, gyda'r eitemau isod yn enghreifftiau o hyn. Gellir gweld rhaglenni a chofnodion cyfarfodydd y Pwyllgorau Craffu o dan y linc yma – www.gwynedd.llyw.cymru/craffu

Recriwtio a chadw staff yn y maes gofal (Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant)

Mae'r sefyllfa heriol iawn o ran recriwtio a chadw staff yn y maes gofal yn fater cenedlaethol sy'n effeithio ar Awdurdodau Lleol yn ogystal â'r Gwasanaeth Iechyd, y sector breifat a'r drydedd sector. Derbyniodd y Pwyllgor Craffu Gofal ar 29 Medi 2022, ddiweddariad ar yr argyfwng staffio sy'n bodoli ac yn gwaethygu yn yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant.

Tynnodd swyddogion sylw at y rhesymau dros yr heriau a sut mae'r Adran yn ymateb i'r sefyllfa. Soniwyd am effaith y sefyllfa, gan gynnwys, rhestrau aros maith, cleifion yn methu dychwelyd adra o'r ysbytai a'r pwysau ar staff. Nodwyd bod llawer o ymdrech a gweithgaredd yn digwydd, ac er bod yr Adran wedi profi llwyddiannau bychain, nid oes eto datrysiad i'r sefyllfa sy'n peri pryder. Pwysleisiwyd bod angen edrych ar yr hyn y gellid ei wneud yn lleol a'r hyn sydd o fewn rheolaeth y Cyngor a'r Adran drwy sicrhau buddsoddiad gofalus o adnoddau presennol.

Llun: "freepik.com"

Rhai o'r sylwadau a wnaed gan aelodau wrth drafod oedd:

- ❖ Y dyletswydd ar Gynghorwyr i hyrwyddo'r swyddi yn y maes gofal i bobl leol.
- ❖ A fyddai'n bosib cynyddu'r cyswllt efo colegau a chynnig lleoliadau i fyfyrwyr?
- ❖ Y dylid annog myfyrwyr cyrsiau iechyd a gofal cymdeithasol i chwilio am gyfleoedd yn lleol a sicrhau bod hyfforddiant parhaus ar gael yn y gweithle.
- ❖ A oedd bwriad i gynyddu cyflogau gofalywyr yn y dyfodol i'w cadw yn eu swyddi?
- ❖ Balchder bod gwaith lobio yn digwydd efo'r Llywodraeth a'r angen i barhau er mwyn ceisio cael newid yn genedlaethol.
- ❖ Yn ddigalon clywed am yr argyfwng yn y maes gofal, yn enwedig bod 44% o swyddi darparu gofal rheng flaen a 34% o swyddi gwaith cymdeithasol a hysbysebwyd rhwng Ebrill a Gorffennaf heb dderbyn unrhyw gais. Holwyd sut roedd y ffigyrau yn cymharu â Siroedd eraill ac Adrannau eraill y Cyngor.
- ❖ Sut ymatebir i geisiadau gan weithwyr gofal am help? A oedd modd ysgafnhau'r baich arnynt?
- ❖ Dylai'r Adran edrych ar gyfleodd pellach e.e. cynnig swyddi rhan amser pan nid yw'n bosib llenwi swyddi llawn amser a hyfforddi staff y Cyngor i helpu ambell ddiwrnod o'r wythnos. Pwysleisiwyd bod angen hyblygrwydd ac efallai ceisio targedu staff sydd yn colli eu gwaith o ganlyniad i sefydliadau / siopau yn cau.
- ❖ Yr angen i weithio efo'r Gwasanaeth Iechyd er mwyn sicrhau bod swyddi a hyfforddi pellach ar gael i raddedigion a'r rhai sy'n cwblhau cyrsiau iechyd a gofal cymdeithasol.

Bydd y Pwyllgor Craffu Gofal yn craffu'r sefyllfa o ran recriwtio a chadw gweithwyr cymdeithasol yn yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd yn ystod 2023/24. Manylir ar waith craffu'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar gynllunio'r gweithlu ar dudalen 10.

Datblygiadau cenedlaethol a lleol yng nghyswllt rheoli effaith ail gartrefi a llety gwyliau ar allu pobl leol i gael mynediad i gartrefi yn eu cymuned a'r Cynllun Datblygu Lleol Diwygiedig

Roedd aelodau'r Pwyllgor Craffu Cymunedau yn awyddus i graffu'r maes yma oherwydd y problemau sy'n bodoli o ran rheoli niferoedd ail gartrefi a llety gwyliau a chael mynediad at gartrefi. Craffwyd yng nghyd-destun y datblygiadau deddfwriaethol, polisi cynllunio cenedlaethol a'r Cynllun Datblygu Lleol.

Eglurwyd yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 27 Hydref 2022, bod tri dosbarth defnydd newydd bellach wedi dod i rym - C3 Prif Gartref, C5 Ail Gartref a C6 Llety Gwyliau Byr Dymor. Nodwyd bod gan berchnogion yr hawl i newid rhwng y dosbarthiadau defnydd hyn heb ganiatâd cynllunio. Byddai angen cyflwyno cyfarwyddyd Erthygl 4 i'w reoli a byddai'n rhoi grymoedd i'r Cyngor ei wneud yn ofynnol i berchnogion wneud cais am ganiatâd cynllunio cyn newid dosbarth defnydd eu tai.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y prif sylwadau canlynol gan aelodau:-

- ❖ Sut byddai'r broses o gasglu tystiolaeth a data yn cael ei ariannu?
- ❖ Fyddai'r ddeddfwriaeth yn debygol o greu problemau mewn ardaloedd lle nad oedd ail dai yn ofid ar hyn o bryd? A oedd ystyriaeth yn cael ei roi i ardaloedd a oedd yn ymylu gydag awdurdodau eraill? Oedd y Gwasanaeth yn cydweithio gyda'r awdurdodau yma?
- ❖ Fyddai'n bosib derbyn adroddiad ar ddatblygiadau'r broses recriwtio er mwyn gallu ystyried os bydd yr amserlen o allu gweithredu erthygl 4 ar ddechrau 2024 yn gyraeddadwy?
- ❖ Bod angen rhoi ystyriaeth i 'buffer zones'.
- ❖ Sut fyddai'r ardaloedd yn cael eu hadnabod? Oes meini prawf penodol?
- ❖ A fydd ymgynghoriad i roi cyfle i bobl yr ardal leisio eu barn?

Penderfynwyd derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a gyflwynwyd yn ystod y drafodaeth; bod adroddiad pellach yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor yng nghyfarfod 9 Mawrth 2023, yn edrych ar yr opsiynau ardaloedd posib lle gellir tystiolaethu'r defnydd o Gyfarwyddyd Erthygl 4; gofyn i'r Adran gynnwys gwybodaeth am yr ymgynghoriad a recriwtio yn yr adroddiad.

Cinio Ysgol am Ddim

Gyda'r gofyn i ysgolion cynradd ddarparu cinio am ddim ar gyfer yr holl ddysgwyr erbyn Medi 2023, roedd yn amserol i graffu'r trefniadau mewn lle i ehangu'r ddarpariaeth i'r gwahanol gyfnodau allweddol.

Dyma rai o'r sylwadau a gyflwynwyd gan aelodau craffu yn ystod y drafodaeth yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar 8 Rhagfyr 2022:

- ❖ Bod y prosiect cinio am ddim mewn ysgolion i'w groesawu, a phwysleisiwyd pwysigrwydd dwyn pwysau gwleidyddol i sicrhau bod y swm y pryd a ddarperir gan Lywodraeth Cymru yn cael ei amddiffyn, neu hyd yn oed ei godi, wrth i ni fynd i mewn i gyfnod o doriadau.
- ❖ Y dylid dathlu'r ffaith bod 1305 o blant UPFSM (*Universal Primary Free School Meals*), na fyddai wedi derbyn cinio ysgol am ddim fel arall, wedi dewis cinio ysgol ym Medi, a bod hynny'n golygu bod gan y rhieni arian ychwanegol yn eu pocedi i'w wario'n lleol gobeithio, a thrwy hynny roi hwb i'r economi leol.

- ❖ At y dyfodol, gallai fod yn fuddiol cynnal ymgynghoriad blynyddol gyda rhieni a phlant mewn ymgais i gynyddu'r ganran sy'n derbyn y prydau.
- ❖ Bod y prydau a ddarperir yn yr ysgolion yn gytbwys a maethlon, ond y gallai mwy o hyblygrwydd o ran y dewis o fwyd sydd ar gael fod yn fodd o gynyddu'r niferoedd sy'n derbyn cinio ysgol.
- ❖ Ei bod yn bwysig nad yw ansawdd y prydau'n dioddef o ganlyniad i gostau uwch cynhyrchu pryd bwyd.
- ❖ Croesawyd y bwriad i ymestyn y cynnig i Flwyddyn 2 erbyn Ionawr 2023.

Penderfynwyd derbyn yr adroddiad a chyflwyno diweddariad i'r pwyllgor pan fydd y cynllun wedi ymestyn ar draws y sector cynradd, gyda sylw penodol ar y gwaith sy'n cael ei wneud i godi'r niferoedd ac i edrych ar y rhesymau pam nad yw rhai disgyblion yn cymryd cinio ysgol, a sicrhau bod ystyriaeth yn cael ei roi i ansawdd y bwyd, gan hefyd geisio cadw'r budd yn lleol.

Gwasanaeth Casglu Gwastraff ac Ailgylchu

Blaenoriaethodd aelodau'r Pwyllgor Craffu Cymunedau yr eitem yng Ngweithdy Blynyddol y Pwyllgor. Yn dilyn cais gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio roedd y gwaith craffu yn cynnwys edrych ar y rhesymau tu ôl i'r gorwariant a gwireddu arbedion yn y maes.

Yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 19 Ionawr 2023, craffwyd amlinelliad o raglen waith adolygu Gwasanaethau Gwastraff ac Ailgylchu. Roedd yr adroddiad yn cynnwys y rhesymau am y gorwariant a pa gamau a gymerir i'w daclo.

Rhai o'r sylwadau a wnaed gan aelodau wrth drafod oedd:

- ❖ Dylid ystyried y posibilrwydd o ddefnyddio system y Tîm Cymunedau Glân a Thaclus ar gyfer aelodau i nodi casgliadau a fethwyd eu cwblhau. Yn y cyfamser dylid cymryd camau i gysylltu gydag aelodau lleol er mwyn iddynt rannu'r wybodaeth gyda thrigolion eu ward.
- ❖ Bod newid cylchdeithiau fel bod yr un aelod o staff yn gweithio ar yr un teithiau wedi bod yn effeithiol. Oedd safon y gwasanaeth yn gyson drwy'r sir yn dilyn y newid?
- ❖ A ellir uchafu'r incwm yn deillio o werthu deunyddiau wedi eu hailgylchu?
- ❖ Dylid ystyried mewn rhai sefyllfaoedd, megis fflatiau, rhoi biniau gwyrdd mawr gyda gorriad i gael mynediad atynt i'r rhai fyddai yn eu defnyddio.
- ❖ Bod canrannau ailgylchu Ceredigion a Phowys yn uwch na Gwynedd. Sut mae'r siroedd hyn yn llwyddo i ailgylchu mwy?
- ❖ A oes ystyriaeth wedi ei roi i gael biniau mawr cymunedol er mwyn casglu gwastraff a ellir ei ailgylchu mewn rhai ardaloedd?
- ❖ Bod cyfraddau salwch staff yn uchel. Sut mae'r Adran yn cefnogi'r gweithlu?
- ❖ Beth yw barn y gweithlu ar y ffordd o weithio?

Nodwyd yn ystod y drafodaeth y bwriad i'r Pwyllgor graffu rhai elfennau o raglen waith y gwasanaethau gwastraff ac ailgylchu pan yn amserol. Bydd y Pwyllgor yn craffu'r maes ymhellach yn ystod 2023/24.

Cynllunio'r Gweithlu

Yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar 23 Mawrth 2023, craffwyd sefyllfa'r Cyngor mewn perthynas â recriwtio a chadw staff. Roedd yr adroddiad yn cyfeirio at yr heriau a'r camau sydd eisoes yn cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r sefyllfa. Yn ogystal â rhoi trosolwg o amcanion hirdymor y Cyngor ar gyfer cynllunio'r gweithlu.

Dyma rai o'r sylwadau a gyflwynwyd gan aelodau craffu yn ystod y cyfarfod:-

- ❖ Bod methu cyflogi, e.e. swyddogion gorfodaeth, yn arwain at sefyllfa lle mae'r gwaith yn ôl-gronni dros gyfnod o amser.
- ❖ Bod yr adroddiad yn un cryno, i bwrpas a gonest, sy'n dangos yn glir lle mae'r diffyg. A oes enghreifftiau o ddulliau creadigol o ddenu gweithwyr? Faint o brentisiaid sydd wedi aros gyda'r Cyngor, a beth sydd wedi gweithio, a ddim wedi gweithio, o ran y Cynllun Profiad Gwaith?
- ❖ Bod cyfweiliadau gadael yn bwysig er mwyn deall pam bod pobl yn dewis gadael. Oes cyfle i unigolion rannu gofidiau, ayb, yn ystod eu cyflogaeth?
- ❖ Bod peryg' nad yw cynnal cyfweiliad gadael gyda chyn-reolwr llinell y gweithiwr yn rhoi'r darlun cyflawn. Oedd modd gwneud hynny'n gwbl annibynnol drwy'r Gwasanaeth Adnoddau Dynol?
- ❖ Gallai disgwyliadau'r Cyngor o ran sgiliau iaith ei gwneud yn fwy heriol recriwtio staff. Byddai cyswllt gyda'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol o gymorth.
- ❖ Dylai'r Tîm Adnoddau Dynol roi ystyriaeth i gynnal fforymau bychain anffurfiol gyda grwpiau o'r gweithlu rheng-flaen. Er mwyn datblygu perthynas dros amser lle mae pobl yn teimlo'n gyffyrddus i roi barn onest am y gwaith.
- ❖ Bod cyfle gwych i werthu Gwynedd yn yr Eisteddfod Genedlaethol ym Moduan. Cymerid y byddai gwybodaeth ynglŷn â'r cyfleoedd sydd ar gael ar stondin y Cyngor, ynghyd â phosteri wrth y fynedfa i'r Maes, yn y maes parcio ac ym Maes B i godi delwedd Gwynedd fel lle da i fyw a gweithio.
- ❖ Bod Cynllun Yfory yn greiddiol i gadw ieuencid yn y sir. Angen clustnodi arian penodol i'r diben hwn.
- ❖ Pwysigrwydd medru denu a chadw'r staff hynny sydd ar gyflogau lefel is.
- ❖ Bod prinder staff addysg yn gyffredinol ar draws y sir hefyd, gan gynnwys cymorthyddion a chymorthyddion mewn ysgolion anghenion arbennig. Roedd angen i'r Cyngor edrych ar yr holl fater yn ei gyfanrwydd o ran sut i ddenu a gwobrwyo staff ar lefel cyflog is.
- ❖ A fu cynnydd yn y trafodaethau ynglŷn â pheccynnu swyddi rhan-amser mewn gwahanol adrannau er mwyn gallu cynnig un swydd lawn-amser?
- ❖ Lle mae'r Cyngor yn hysbysebu swyddi?
- ❖ O ran delwedd y Cyngor, tueddiad i feddwl bod angen gradd a bod yn ddosbarth canol i weithio i'r Cyngor. Sut gellid gwerthu'r Cyngor i bobl ifanc dosbarth gweithiol yn ein hardaloedd difreintiedig, ac nid y swyddi cyflog isel yn unig?
- ❖ Bod y cyfnod Mai/Mehefin yn adeg dda i ddenu pobl ifanc i ddod i weithio i'r Cyngor, wrth iddynt adael yr ysgol a'r colegau. Fyddai'n bosib' rhoi post ar *Instagram* gyda linc i swyddi'r Cyngor er mwyn targedu pobl ifanc yn benodol?

**PRENTISIAETHAU.
DEWIS DOETH**

**CYNLLUN YFORY
GRADDEDIGION
GRADUATES**

Roedd y drafodaeth yn adeiladol ac amlygodd yr aelodau syniadau er mwyn ymateb i'r heriau recriwtio a chadw staff.

Cynllun Awtistiaeth 2021-23

Craffwyd Cynllun Awtistiaeth 2021-23 yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Gofal ar 25 Tachwedd 2021 cyn i'r Cabinet ei gymeradwyo. Derbyniwyd diweddariad yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 20 Ebrill 2023. Roedd yn adroddiad ar y cyd gan yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant a'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd.

Eglurwyd bod cynnydd sylweddol wedi ei wneud ers i'r Cod Ymarfer ar gyfer Cyflenwi Gwasanaethau Awtistiaeth ddod i rym yn Medi 2021. Cyfeiriwyd at y bid llwyddiannus a fyddai'n golygu y gellid cynyddu adnoddau staffio ar gyfer datblygu gwasanaethau Awtistiaeth ar draws y Sir a datblygu modiwlau e-ddysgu i godi ymwybyddiaeth staff Awdurdodau Lleol, y Bwrdd Iechyd a'r Heddlu. Nodwyd bod gan y Tîm Awtistiaeth Cenedlaethol rôl gyffredinol yn natblygiad gwasanaethau ledled Cymru ac, wrth gyfarfod yn chwarterol, yn rhoi cyfle i rannu gwybodaeth a diweddariadau perthnasol. Manylwyd ar flaenoriaethau'r 6 mis nesaf.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau canlynol gan aelodau:

- ❖ Canmol gwaith y gwasanaeth.
- ❖ Croesawu penodiad Cydlynnydd/Swyddog Prosiect ar gyfer datblygu Gwasanaethau Awtistiaeth.
- ❖ Bod angen sicrhau penodiadau Cymraeg fel nad yw plant o aelwyd Cymraeg o dan anfantais.
- ❖ Bod angen gweld newid a sicrhau gweithrediad.
- ❖ Bod y Bws Awtistiaeth yn wych (hyfforddiant arloesol ac ymarferol sydd yn rhoi profiad i bobl nad ydynt yn awtistig o'r anawsterau sy'n wynebu pobl ar y sbectrwm awtistiaeth) ac y dylid annog y bws teithiol yma.
- ❖ Bod y sbectrwm yn eang a'i bod yn bwysig adnabod pwy sydd wir angen cefnogaeth.
- ❖ Bod angen sicrhau cefnogaeth briodol i oedolion a phlant wrth iddynt fynd drwy'r broses asesu.
- ❖ Pryder bod plant yn cael eu gwrthod gan y gwasanaeth asesu gan nad ydynt yn cwrdd â'r meini prawf - lle fydd y plant yma yn cael sylw? Angen symleiddio'r gwasanaeth.
- ❖ Bod nifer yn talu yn breifat am asesiad oherwydd y rhestr aros ond nid oedd yn sicrhau mynediad at wasanaethau yn gynt.
- ❖ Bod cymariaethau rhwng Awtistiaeth a Dementia ac y dylid annog adnabod cyfleoedd i gydweithio rhwng y ddau dîm. Awgrymwyd sefydlu cynllun sydd yn ymdebygu i Dementia Cyfeillgar.
- ❖ Angen sicrhau bod digwyddiadau yn cael eu cynnal yng nghefn gwlad.
- ❖ Croesawu'r bwriad i sicrhau bod staff sydd yn gweithio'n uniongyrchol gyda phlant, pobl ifanc neu oedolion yn ymgymryd â hyfforddiant ymwybyddiaeth. Rhaid sicrhau hyfforddiant dwys i'r rhai hynny sydd yn ymdrin ag awtistiaeth yn uniongyrchol.

Cyfeiriwyd at yr angen i gydweithio gyda'r Adran Addysg a'r Bwrdd Iechyd. Fel rhan o'r penderfyniad, nodwyd y dylid sefydlu Grŵp Tasg a Gorffen i drafod gweithredu'r Cynllun gyda'r tîm newydd gan sicrhau cynrychiolaeth o'r Adran Addysg a'r Bwrdd Iechyd. Gweithredir ar hyn yn ystod 2023/24.

Blaengraffu

Un o'r ffyrdd mae craffu yn ychwanegu gwerth yw wrth flaengraffu, hynny yw, craffu cyn i benderfyniad cael ei wneud gan y Cabinet a/neu'r Cyngor. Dyma'r eitemau a flaengraffwyd yn ystod 2022/23:

Cynllun Economi Ymweld

Craffwyd y Cynllun cyn i'r Cabinet ei gymeradwyo. Argymhellwyd y dylid ystyried newid gweledigaeth y cynllun a bod angen cynnwys cynrychiolwyr eraill ar Bartneriaeth Economi Ymweld Cynaliadwy Gwynedd ac Eryri. Er ni ddiwygiwyd y weledigaeth, fe weithredwyd o ran aelodaeth y bartneriaeth.

Adroddiad Sefydlogrwydd Marchnad Gofal Gogledd Cymru

Bu i'r Pwyllgor Craffu Gofal graffu'r adroddiad cyn i'r Cabinet ei ystyried a'i argymhell i'r Cyngor Llawn. Yr adroddiad yn ddogfen ranbarthol a oedd yn dangos tueddiadau ar draws y Gogledd yn ogystal â negeseuon lleol i Wynedd.

Adroddiad Asesiad Anghenion Poblogaeth Oedolion Gwynedd

Mae'r asesiad yn rhoi sylfaen i'r Cyngor o ran cynllunio gwasanaethau oedolion i'r dyfodol ac adnabod y blaenoriaethau i'w ariannu. Mewnbyn craffu cyn i'r Cabinet ei ystyried a'i argymhell i'r Cyngor Llawn i'w gymeradwyo.

Cynllun Gwella Hawliau Tramwy

Pwyllgor Craffu Cymunedau wedi craffu ar hyd y daith o greu cynllun newydd. Y gwaith craffu yn 2022 wedi arwain at gynnwys mwy o wybodaeth o ran gwirfoddolwyr a materion mynediad i bawb cyn i'r Cabinet gymeradwyo'r cynllun.

Cynllun Llesiant

Materion penodol wedi eu codi o ran gwarchodaeth i'r Iaith Gymraeg. Wedi arwain at addasiadau i'r Cynllun Llesiant Drafft ond ni ychwanegwyd fel amcan llesiant i'r cynllun. Esiampl o graffu yn amlygu pethau sydd angen sylw. Er ni chydsyniwyd â barn y craffwyr yn gyfan gwbl, bydd rôl bwysig ganddynt i graffu gweithrediad y cynllun dros y blynyddoedd nesaf.

Opsiynau Ardaloedd Posib Cyfarwyddyd Erthygl 4 – dosbarthiadau defnydd tai

Bu cyfle i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau graffu'r opsiynau posib cyn i'r Cabinet ystyried y mater. Penderfynwyd argymhell i'r Cabinet y dylid cymeradwyo'r opsiwn a ffafrir o ran cyflwyno Cyfarwyddyd Erthygl 4, sef 'Opsiwn 4: Gwynedd gyfan (Ardal yr Awdurdod Cynllunio Lleol Gwynedd)'.

Ymchwiliad Craffu

Bwriad Ymchwiliadau Craffu yw asesu effaith polisiâu cyfredol a/neu berfformiad gwasanaethau. Mae hyn yn cael ei wneud drwy gasglu tystiolaeth angenrheidiol sydd yn cynnwys gwrando ar brofiadau pobl mewn cyfnod o tua 6 i 9 mis.

Yn dilyn blaenoriaethu cynnal ymchwiliad craffu 'Ysgolion Uwchradd Categori 3 Gwynedd' mewn cyfarfod o'r Fforwm Craffu, mabwysiadwyd briff y gwaith ac etholwyd aelodau yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar 2 Chwefror 2023.

Y prif gwestiwn mae'r ymchwiliad yn ei gyfarch yw:

'Beth yw'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ein hysgolion uwchradd a pha gynlluniau sydd mewn lle i gynyddu'r ddarpariaeth yng Nghyfnod Allweddol 3, Cyfnod Allweddol 4 a Chyfnod Allweddol 5 yng Ngwynedd?'

Mae'r ymchwiliad yn ystyried gweithrediad Polisi Iaith Addysg yr Awdurdod mewn tair ysgol uwchradd categori 3 (1 ysgol o Arfon, Dwyfor a Meirionnydd). Y tair ysgol yw:

- ❖ Ysgol Dyffryn Nantlle
- ❖ Ysgol Eifionydd
- ❖ Ysgol Godre'r Berwyn

Aelodau'r ymchwiliad yw'r Cynghorwyr Paul Rowlinson (Cadeirydd), Cai Larsen, Beth Lawton, Huw Rowlands a Rhys Tudur.

Mae aelodau'r ymchwiliad craffu wedi cychwyn ar y gwaith a bydd yr ymchwiliad yn adrodd i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi. Byddwn yn adrodd ar waith yr ymchwiliad yn Adroddiad Blynnyddol 2023/24.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf yn gofyn i gyrrff cyhoeddus ddylunio gwasanaethau sy'n gwarchod cenedlaethau'r dyfodol yn y tymor hir. Mae'n gosod dyletswydd i wella llesiant amgylcheddol, economaidd, diwylliannol a chymdeithasol pobl Cymru.

Wrth graffu mae aelodau yn ystyried y 5 ffordd o weithio sydd wedi eu nodi yn y Ddeddf ac yn eu defnyddio i lywio eu trywydd cwestiynu:

Hirdymor

Atal

Integreiddio

Cydweithio

Cynnwys

Herio Perfformiad

Mae cyfarfodydd herio perfformiad yn cael eu cynnal bob yn ail fis (ac eithrio mis Ebrill a mis Awst), fesul maes gwaith adrannau'r Cyngor. Ystyrir datblygiadau prosiectau'r Adrannau sydd yng Nghynllun y Cyngor, mesurau perfformiad 'dydd i ddydd' ynghyd â'r gofrestr risg.

Rhoddir gwahoddiad i gynrychiolwyr y pwyllgorau craffu i fynychu cyfarfodydd dwywaith y flwyddyn.

Mae cynrychiolwyr y pwyllgorau craffu yn cael gwahoddiad er mwyn:

- ❖ Cael blas o faint o afael sydd ar faterion perfformiad o fewn yr adrannau unigol.
- ❖ Adnabod, os oes angen, unrhyw faterion perfformiad allai deilyngu sylw mewn pwyllgor craffu ffurfiol maes o law.

Disgwylir i'r cynrychiolwyr adrodd yn ôl i'r cyfarfod anffurfiol cyntaf o'r pwyllgor craffu perthnasol yn dilyn y cyfarfodydd hyn. Mae cyfarfodydd anffurfiol yn cael eu cynnal yn dilyn cyfarfodydd ffurfiol o'r Pwyllgorau Craffu.

Dyma'r aelodau a fynychodd cyfarfodydd herio perfformiad yn ystod 2022/23:

Addysg

Beth Lawton
Gwynfor Owen
wrth gefn –
Jina Gwyrfai

Economi

Iwan Huws
Dewi Owen
wrth gefn –
Jina Gwyrfai

Cefnogaeth
Gorfforaethol a
Chyfreithiol

Huw Rowlands
Paul Rowlinson

Cyllid

Elin Hywel
Beth Lawton

Amgylchedd

Linda Morgan
Llio Elenid Owen
Rhys Tudur

Prifffyrdd, Peirianeg
a YGC

Stephen Churchman
Rob Triggs
wrth gefn –
Arwyn Roberts

Oedolion,
Iechyd a Llesiant

Meryl Roberts
Sasha Williams

Plant a Chefnogi
Teuluoedd

Gwynfor Owen
Sasha Williams

Tai ac Eiddo

Menna Baines
Dewi Jones

Ffeithiau am Graffu yng Ngwynedd yn 2022/23

45 aelod wedi bod yn rhan o wneud y gwaith craffu pwysig yn ystod y flwyddyn.

33 eitem wedi eu craffu mewn cyfarfodydd ffurfiol.

2 gyfarfod o'r Fforwm Craffu wedi ei gynnal yn ystod y flwyddyn.

Cyd-gyfarfod o'r Fforwm Craffu a'r Aelodau Cabinet wedi ei gynnal.

Sesiwn hyfforddiant agweddau cyfreithiol cadeirio pwyllgorau craffu ar gyfer Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion craffu.

Cyfarfodydd wedi eu cynnal rhwng Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion a'r Aelodau Cabinet a Phenaethiaid perthnasol.

Aelod o'r Pwyllgor Craffu Cymunedau yn **cynrychioli'r pwyllgor** ar y Bwrdd Newid Hinsawdd a Natur.

Aelodau'r Pwyllgor Craffu Gofal wedi **mynychu gweithdy** i roi mewnbwn ar Strategaeth Gwasanaethau Clinigol, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr.

Rhaglen Waith Craffu 2022-23

PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI

20/10/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Cwricwlwm i Gymru: Y Cod Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb • Cwricwlwm newydd i Gymru • Ffordd Gwynedd
08/12/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Cadw'r Budd yn Lleol • Cinio ysgol am ddim • Adroddiadau Blynyddol <ul style="list-style-type: none"> (i) Adran Addysg (ii) GwE
02/02/2023
<ul style="list-style-type: none"> • Cynllun Economi Ymweld • Briff Ymchwiliad Craffu Ysgolion Uwchradd Categori 3 Gwynedd
23/03/2023
<ul style="list-style-type: none"> • Cynllun Twf - Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru • Addysg a'r Gymraeg: Gweledigaeth Newydd ar gyfer Cyfundrefn Addysg Drochi tuag at 2032 a thu hwnt • Cynllunio'r Gweithlu

PWYLLGOR CRAFFU CYMUNEDAU

28/09/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad Blynyddol 2021/22 - Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn • Biniâu Halen a graeanu strydoedd cefn • Datblygiadau yn y maes Cludiant Cyhoeddus
27/10/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Datblygiadau cenedlaethol a lleol yng nghyswllt rheoli effaith ail gartrefi a llety gwyliau ar allu pobl leol i gael mynediad i gartrefi yn eu cymuned a'r Cynllun Datblygu Lleol Diwygiedig • Cynllun Gwella Hawliau Tramwy • Strategaeth Llifogydd Lleol

19/01/2023
<ul style="list-style-type: none"> • Diweddariad Blynyddol gan Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol Gwynedd a Môn • Cynllun Llesiant • Torri Gwair a Chynnal Tiroedd • Gwasanaeth Casglu Gwastraff ac Ailgylchu (gan gynnwys gorwariant a gwireddu arbedion)
09/03/2023
<ul style="list-style-type: none"> • Opsiynau Ardaloedd Posib Cyfarwyddyd Erthygl 4 – dosbarthiadau defnydd tai • Glendid Stryd

PWYLLGOR CRAFFU GOFAL

07/07/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad Sefydlogrwydd Marchnad Gofal Gogledd Cymru
29/09/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Recriwtio a chadw staff yn y maes gofal (Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant) • Gwasanaeth Cadwraeth Ynni Newydd
10/11/2022
<ul style="list-style-type: none"> • Gwasanaeth Ambiwylans • Gwasanaeth Ieuencid • Polisi Gosod Tai
16/02/2023
<ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad Archwiliad Arolygiaeth Gofal Cymru - Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant • Adroddiad Asesiad Anghenion Poblogaeth Oedolion Gwynedd
20/04/2023
<ul style="list-style-type: none"> • Cynllun Awtistiaeth 2021-23 • Darpariaeth Gofal Dementia